

Archeologienota Schilde Van de Wervelaan 70-76

Programma van maatregelen

COLOFON

Titel

Archeologienota Schilde Van de Wervelaan. Programma van maatregelen

Auteurs

Marleen Arckens, Jan De Beenhouwer

Plaats en datum

Wijnegem 6 december 2019

Fodio Rapport Folio 28

Wettelijk Depot D/2019/13.179/30

Projectcode

2019K210

Uitvoerder

Fodio

Turnhoutsebaan 277

B-2110 Wijnegem

fodio@fodio.be

erkend archeoloog: Fodio OE/ERK/archeoloog/2015/0067

Kaft

Luchtfoto winter 2018 © Geopunt

© Fodio.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevens bestand en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of op enige wijze hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze.

Inhoud

2 Programma van maatregelen	34
2.1 Gemotiveerd advies	34
2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	35
2.2.1 Administratieve gegevens.....	35
2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode	36
2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	37
2.2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuvenonderzoek	38

2 Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Het onderzoeksgebied met een oppervlakte van 3487 m² situeert zich in Schilde aan de Van de Wervelaan, tussen de historische kern van Schilde in het zuiden en de Turnhoutsebaan in het noorden.

De bestaande bebouwing en begroeiing zullen worden verwijderd. Op het projectgebied wordt een gebouw gepland dat voorzien is van een parkeerkelder. De uit te graven oppervlakte voor het bouwen van de kelder omvat 1835 m². De resterende ruimte wordt na de bouwwerken opnieuw als groenzone ingericht. De af te breken woning met kelder met een oppervlakte van 510 m² valt volledig samen met de nieuw te bouwen kelder. Er wordt dus bijkomend over een oppervlakte van 1325 m² een diepe bodemingreep gepland die met zekerheid het archeologisch relevant niveau bereikt. Ook het rooien van de bomen op de twee westelijke percelen kan schade toebrengen aan eventueel in de bodem aanwezig archeologisch erfgoed.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op het interfluvium tussen de Zwanebeek in het westen en de Kleine Beek in oosten. Op de quartairgeologische kaart bevinden de dichtstbijzijnde zones met fluviatiele afzettingen uit het holoceen, mogelijk tardiglaciaal, zich in de vallei van de Kleinebeek, op een afstand van ca. 700 m ten oosten van het onderzoeksgebied. Het projectgebied bevindt zich niet in een gradiëntzone en ook niet op de overgang van hoger gelegen droge gronden naar lager gelegen natte zones. Vermits het onderzoeksgebied zich niet in een gradiëntzone bevindt en op grote afstand van open water gelegen is wordt de kans op het aantreffen van een steentijd artefactensite als laag ingeschat..

Uit de beschikbare historische kaarten blijkt dat het onderzoeksgebied van het derde kwart van de 18de eeuw tot het midden van de 20ste eeuw in gebruik was als akker. Op de topografische kaart van 1969 werd voor het eerst een gebouw gekarteerd. Het gaat om de tweewoonst met kelder die nog steeds op het onderzoeksgebied staat. Het gebouw heeft een oppervlakte van 510 m². Binnen de contour van de tweewoonst wordt geen archeologisch erfgoed meer verwacht. Het bijgebouw tegen de zuidelijke perceelsgrens is een lichtere en minder diep gefundeerde constructie. De verwachting is dat deze geen of slechts een beperkte verstoring van het archeologisch niveau heeft teweeg gebracht..

De bodem van het onderzoeksgebied bestaat uit een zeer droge tot droge zandige plaggenbodem. In het zuiden van het onderzoeksgebied kan onder het plaggendek een begraven profiel in de vorm van een podzol of verbrokkelde textuur B horizont voorkomen.

Op basis van de topografische ligging, de bodemgesteldheid en het historisch landschapsgebruik wordt het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied als hoog ingeschat voor sporen gaande van het neolithicum tot de late middeleeuwen/ begin nieuwe tijd. De eventuele bewaring onder de antropogene humuslaag van grondsporen uit deze periodes is afhankelijk van de mate waarin het oude loopvlak is opgenomen in de oudste akkerlagen.

Gezien de impact van de geplande bodemingrepen en de geformuleerde archeologische verwachting wordt verder archeologisch vooronderzoek aanbevolen. Het onderzoek moet duidelijk maken of er archeologisch erfgoed aanwezig is binnen het onderzoeksgebied en of verder onderzoek kan leiden tot kennisvermeerdering.

De initiatiefnemer beroept zich op juridische redenen om verder vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. Daarom wordt voorgesteld een proefsleuvenonderzoek uit te voeren in uitgesteld traject. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zullen eventuele verdere maatregelen worden bepaald.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2019K209
Actoren		Marleen Arckens OE/ERK/Archeoloog/2016/00142 veldwerkleider
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Schilde
	Deelgemeente	
	Site	Van de Wervelaan 70-76
Kadastrale gegevens		Schilde Afd. 2, Sectie C, 44A3, 44C3, 45K, 45E2
Oppervlakte onderzoeksgebied		2977 m ²
Bounding box	punt 1 (ZW)	x 164800.701 y 213849.554
	punt 2 (NO)	x 164890.034 y 213829.490

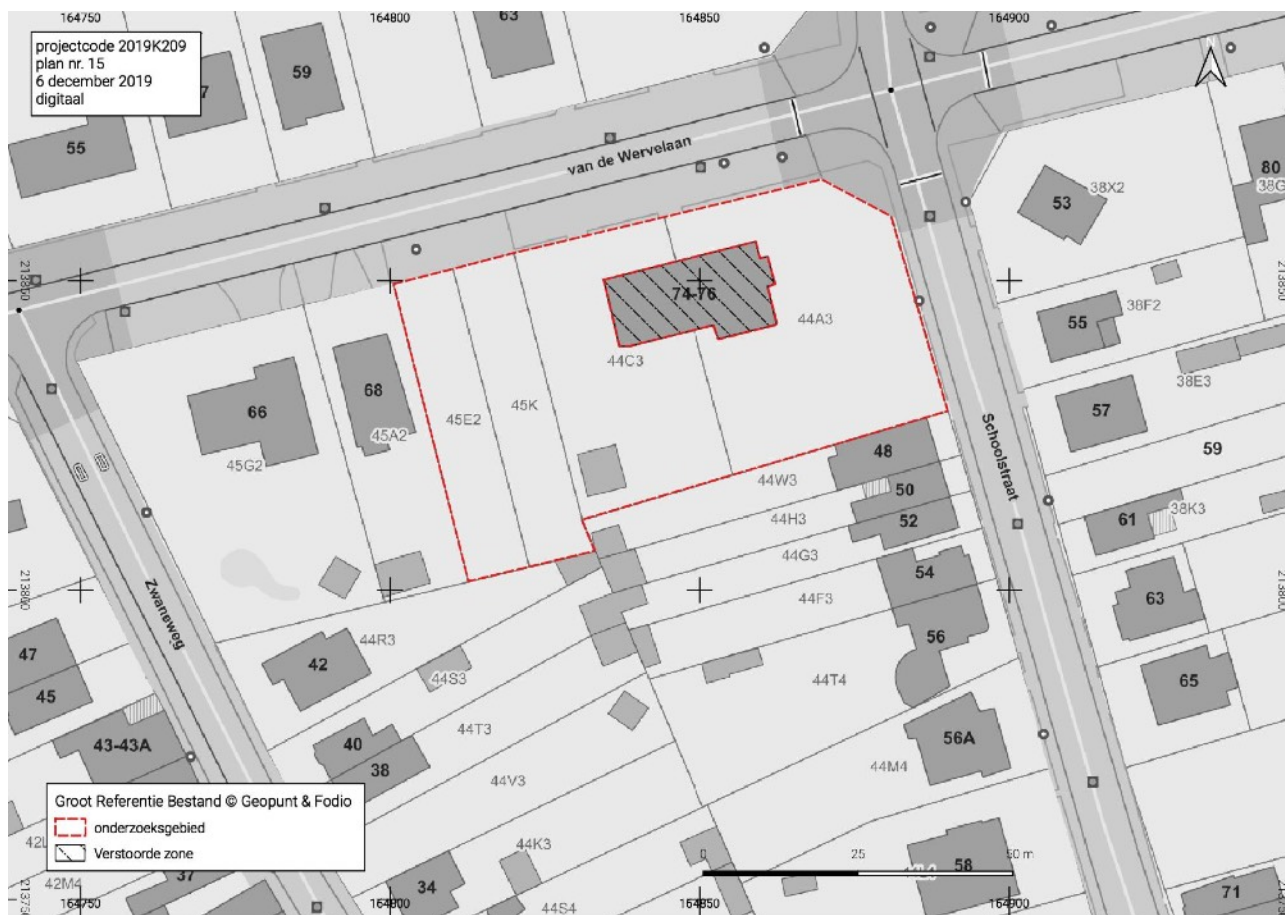

Fig. 21 Situering van het onderzoeksgebied uitgesteld vooronderzoek en de verstoorde zone in overlay op het GRB. © Geopunt

2.2.2 Onderzoeksstrategie en methode

Binnen het vooronderzoek met uitgesteld traject kunnen verschillende onderzoeksmethoden worden toegepast. Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeksmethodes en een afweging of zij al dan niet kunnen worden ingezet om het projectgebied verder te onderzoeken.

Veldkartering is voor het onderzoeksgebied niet haalbaar vermits het niet bebouwde deel van het onderzoeksgebied volledig begroeid is met gras en bomen.

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht, wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de late middeleeuwen en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen.

Landschappelijk bodemonderzoek verschaft een beeld van de bodemopbouw binnen het onderzoeksgebied en resulteert in een archeologische verwachting, maar niet in uitspraken over de aan-of afwezigheid van archeologische sporensites. Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek zijn geschikt om prehistorische sites van jager-verzamelaars in kaart te brengen. Vermits op basis van de gegevens verzameld tijdens het bureauonderzoek geen goed bewaarde prehistorische sites worden verwacht, worden deze methodes van vooronderzoek niet aanbevolen. Hetzelfde geldt voor proefputten in functie van steentijd. De bodeminformatie als resultaat van een landschappelijk booronderzoek kan ook verkregen worden uit de profielen die worden geregistreerd tijdens een proefsleuvenonderzoek.

Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.² Om deze redenen en omwille van het evenwicht tussen de kosten, de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen.³

De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van 3487 m².

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

³ Tol et al. 2012.

2.2.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande bodemingrepen, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van in situ behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring ex situ geformuleerd.

Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen⁴:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd

⁴ Erynck et al. 2016.

2.2.4 Onderzoekstechnieken proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

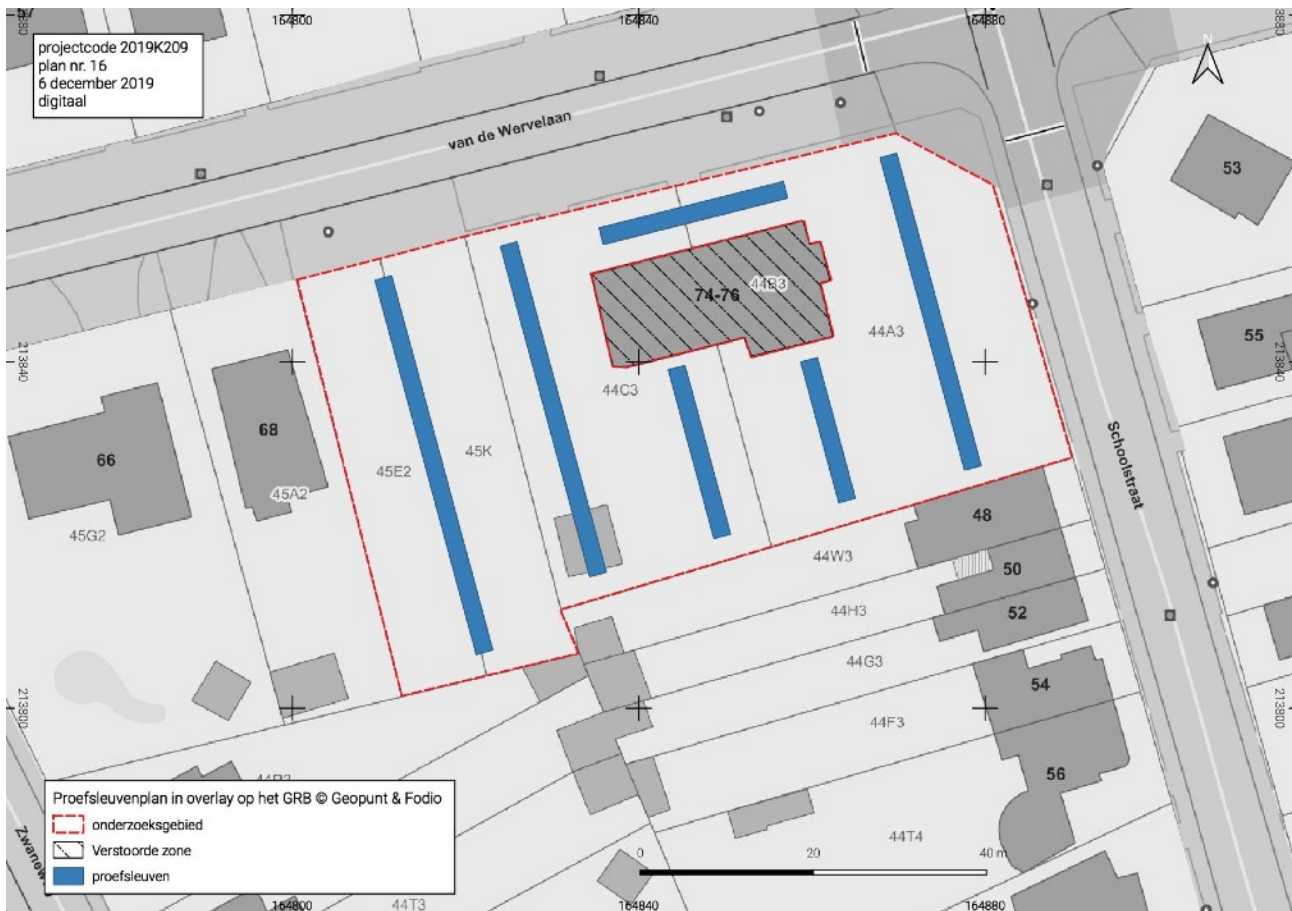

Fig. 22 Situering van de proefsleuven in overlay op het GRB. © Geopunt & Fodio

Er wordt gewerkt met parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue proefsleuven biedt het voordeel dat het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en dat er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁵ De sleuven zijn 2 meter breed en worden parallel aan de oostelijke perceelsgrens gegraven. De oriëntatie van de sleuven is bijna noord-zuid. De voorgestelde oriëntatie biedt een goede kans op het herkennen van de hoofdzakelijk west-oost georiënteerde structuren uit de late middeleeuwen en vroeger. De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Als uitgangspunt wordt een dekingsgraad van 12,5 % genomen ten opzichte van de zone waarbinnen proefsleuven worden gegraven, opgedeeld in 10 % sleuven en 2,5 % kijkvensters, dwarssleuven of volgsleuven. Ter hoogte van de te slopen woning wordt bijkomend een sleuf gegraven parallel aan de Van de Wervelaan om de voortuinstrook te evalueren.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk gezien de resultaten van het bureauonderzoek, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten.

⁵ https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven
Fodio projectcode 2019K210

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Geen

Randvoorwaarden

De bestaande gebouwen worden tot aan het maaiveld worden gesloopt voorafgaand aan het archeologisch proefsleuvenonderzoek. Ondergrondse massieven blijven bewaard tot na het proefsleuvenonderzoek.

Te rooien bomen worden geveld, maar niet ontworteld. De stronken worden uitgefreesd.

